

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Словінська Юлія Анатоліївна

асистент

Боженко Вікторія Володимирівна

асистент

Кафедра комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Сучасний розвиток цифрових технологій помітно впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема й на систему вищої освіти. Цифровізація освітнього процесу змінює підходи до організації навчання, способи взаємодії між викладачами та здобувачами освіти, а також вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. У таких умовах цифрова компетентність виступає не додатковою перевагою, а необхідною складовою професійної та загальної компетентності здобувача вищої освіти.

Цифрова компетентність передбачає не лише вміння користуватися комп'ютером, мобільними пристроями чи окремими онлайн-сервісами. Вона охоплює здатність ефективно, критично, безпечно та відповідально використовувати цифрові технології під час навчання, професійної діяльності, спілкування та розв'язання різноманітних завдань. Важливим є також розуміння можливостей і ризиків цифрового середовища, дотримання академічної доброчесності, захист персональних даних та відповідальне ставлення до поширення інформації.

Актуальність формування цифрової компетентності здобувачів освіти в Україні визначається, зокрема, Концепцією розвитку цифрових компетентностей. У цьому документі цифрову компетентність визначено як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів та інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій, що забезпечує здатність особи здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [1].

Міжнародним орієнтиром розвитку цифрової компетентності є європейська рамка DigComp 2.2, яка визначає п'ять основних сфер цифрової компетентності: інформаційна та дата-грамотність; комунікація та співпраця; створення цифрового контенту; безпека; розв'язання проблем [2]. Зазначені сфери цифрової компетентності мають особливе значення для здобувачів вищої освіти, оскільки освітня діяльність передбачає роботу зі значними обсягами інформації, використання цифрових ресурсів, командну та проєктну взаємодію, створення цифрового контенту й застосування онлайн-інструментів для професійного розвитку.

Одним із важливих складників цифрової компетентності є вміння знаходити, аналізувати та оцінювати інформацію. Здобувач вищої освіти має вміти визначати надійність джерел, відрізняти факти від суджень і маніпулятивного контенту, перевіряти достовірність даних та правильно використовувати знайдені матеріали. Не менш важливим є дотримання авторського права, правил цитування та принципів академічної доброчесності.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології створюють широкі можливості для формування зазначених умінь. Використання систем управління навчанням, електронних освітніх ресурсів, хмарних сервісів, відеоконференцій, інтерактивних платформ, електронних бібліотек і цифрових лабораторій сприяє активній взаємодії здобувачів із навчальним матеріалом. Завдяки цифровим інструментам навчання стає більш доступним, гнучким та орієнтованим на індивідуальні потреби здобувачів освіти.

Особливу роль у цьому процесі відіграють хмарні технології. Вони дають змогу спільно створювати й редагувати документи, організовувати роботу над груповими проєктами, зберігати результати навчальної діяльності та отримувати до них доступ із різних пристроїв. Робота у спільному цифровому просторі сприяє розвитку не лише технічних навичок, а й комунікаційної, командної та проєктної компетентностей.

Перспективним напрямом є використання в освітньому процесі технологій штучного інтелекту. Вони можуть застосовуватися для пошуку та структурування інформації, генерації ідей, підготовки навчальних матеріалів, аналізу даних і персоналізації освітньої траєкторії. Водночас використання штучного інтелекту потребує від здобувачів критичного мислення та відповідального ставлення до його результатів. Будь-яка інформація, згенерована цифровими сервісами, має бути перевірена, а її використання — відповідати вимогам академічної доброчесності. Важливо також враховувати питання конфіденційності, авторського права та можливих помилок або упередженості штучного інтелекту.

Європейський план дій у сфері цифрової освіти на 2021–2027 роки визначає два ключові стратегічні пріоритети: розвиток високоефективної цифрової освітньої екосистеми та вдосконалення цифрових навичок і компетентностей, необхідних для цифрової трансформації [3]. Це підтверджує, що цифрова компетентність має формуватися не ізольовано, у межах однієї дисципліни, а як наскрізний компонент усього освітнього процесу.

Доцільними засобами формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти вважаємо такі:

- використання цифрових платформ і електронних освітніх ресурсів під час вивчення навчальних дисциплін;
- організація змішаного та дистанційного навчання;
- застосування проєктного і проблемно-орієнтованого навчання;
- створення мультимедійних презентацій, відеоматеріалів, інфографіки та інших видів цифрового контенту;
- використання онлайн-сервісів для тестування, опитування та формувального оцінювання;
- організація командної роботи у цифровому середовищі;
- застосування інструментів штучного інтелекту з дотриманням принципів академічної доброчесності;
- навчання правилам кібербезпеки та захисту персональних даних;
- розвиток навичок критичного оцінювання цифрової інформації.

Водночас сама наявність цифрової інфраструктури не гарантує сформованості цифрової компетентності. Значною мірою результат залежить від педагогічної готовності викладачів використовувати цифрові технології з урахуванням цілей і змісту навчання. Технології мають бути не самоціллю, а інструментом, який допомагає досягати конкретних освітніх результатів, активізувати пізнавальну діяльність студентів і розвивати їхню самостійність.

Важливим етапом є систематичне оцінювання рівня сформованості цифрової компетентності здобувачів. Для цього можна використовувати діагностичні тести, практичні завдання, цифрові портфоліо, проєктні роботи, самооцінювання та взаємооцінювання. Поєднання різних методів дає змогу не лише визначити рівень володіння цифровими інструментами, а й оцінити здатність здобувачів застосовувати їх у реальних навчальних і професійних ситуаціях.

Отже, формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти є складним, системним і безперервним процесом. Воно має охоплювати інформаційно-аналітичні, комунікаційні, творчі, технічні, безпекові та проблемно-орієнтовані навички. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології створюють широкі можливості для персоналізації навчання, підвищення його доступності та інтерактивності, розвитку самостійності студентів і підготовки їх до професійної діяльності в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p> (дата звернення: 23.08.2026).

2. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 134 p. DOI: 10.2760/115376.
3. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027: Resetting Education and Training for the Digital Age. Brussels : European Commission, 2020. 30 p. COM(2020) 624 final.